

*Крюков О.І., д.держ.упр., проф., НУЦЗ України, м. Харків,
ORCID: 0000-0002-6335-5429,*

*Махортов П.П., д.філософії зі спеціальності «Публічне управління та адміністрування», НУЦЗ України, м. Харків,
ORCID: 0000-0002-6609-3321*

*Kryukov O.I., Doctor of Science in Public Administration, Professor,
National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv,
Makhortov P.P., Doctor of Philosophy in Public Management
and Administration, Department of Organization of Educational and Production
Center of the National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv*

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНИМ ЗАХИСТОМ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

MECHANISMS OF THE STATE MANAGEMENT OF CIVIL PROTECTION OF THE POPULATION DURING A STATE OF EMERGENCY

У статті розглянуто механізми забезпечення національної безпеки в контексті функціонування механізмів державного управління цивільним захистом населення в умовах надзвичайного стану. Обґрунтовано положення, що сутність державного управління забезпеченням безпеки населення та захистом критично важливих об'єктів полягає у специфічному спрямовуючому, організуючому та регулюючому впливі на суспільні процеси. При цьому управляючий вплив реалізується за допомогою організації відповідних управлінських структур і певного процесу прийняття й виконання рішень, а також чіткої державної регламентації та розподілу функцій і відповідальності між органами державної влади та управління за проведення заходів з попередження і ліквідації всіх видів надзвичайних ситуацій, у тому числі терористичних актів. Зроблено висновок, що в сучасних умовах існуюча в Україні система забезпечення національної та регіональної безпеки в природно-техногенній, екологічній і військовій сферах ще недостатньо ефективно вирішує проблеми захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави з огляду на те, що вона наразі не є цілісною, достатньою, раціонально організованою та ефективно керованою.

***Ключові слова:** безпека, цивільна безпека, надзвичайна ситуація, державне управління, механізми державного управління, національна безпека.*

The article examines the mechanisms of ensuring national security in the context of the functioning of mechanisms of state management of civil protection of the population in the state of emergency. The proposition that the essence of state management of ensuring the safety of the population and protection of critically important objects lies in the specific guiding, organizing and regulating influence on social processes is substantiated. At the same time, management influence is realized with the help of the organization of relevant management structures and a certain process of decision-making and implementation, as well as clear state regulation and the distribution of functions and responsibilities between state authorities and management for the implementation of measures to prevent and eliminate all types of emergency situations, including terrorist acts. It was concluded that in modern conditions, the existing system of national and regional security in Ukraine in the natural, man-made, ecological and military spheres does not yet effectively solve the problems of protecting the vital interests of the individual, society and the state due to the fact that it is currently not integral, sufficient, rationally organized and effectively managed.

Keywords: security, civil security, emergency situation, state administration, mechanisms of state administration, national security.

Постановка проблеми. У механізмі забезпечення національної безпеки вирішальна роль належить державі та її управлінським структурам. Забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях має ґрунтуватися на чіткому розмежуванні повноважень між органами управління, які належать до різних організаційних системам держави. Специфіка досліджуваної сфери суспільних відносин полягає в тому, що у діяльності щодо забезпечення безпеки населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, а також у галузі забезпечення пожежної безпеки та загальної безпеки громадян у системі державного управління від органів влади вимагається висока ступінь професіоналізму і компетентності, оскільки від їх ефективних дій часом залежить не тільки безпека кожного громадянина, але й безпека держави в цілому.

У сучасних умовах існуюча в Україні система забезпечення національної та регіональної безпеки, насамперед у природно-техногенній, екологічній і військовій сферах, ще недостатньо ефективно вирішує проблеми захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави з огляду на те, що наразі вона не є цілісною, достатньою, раціонально організованою та ефективно керованою [1–6]. Крім того, на нашу думку, вкрай важливо, що ця складова загальної системи забезпечення національної безпеки функціонує переважно в оперативному режимі. У такому ж по суті режимі реагування працюють і всі органи, що забезпечують національну безпеку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиліття фахівці багатьох наукових галузей досить активно займаються дослідженням проблем державного управління цивільним захистом населення. Так, різним аспектам даної проблематики присвячено праці

С. Домбровської, В. Ємельянова, Л. Жукової, Н. Нижник, О. Островерх, С. Пирожкова, А. Помаза-Пономаренко, А. Роміна, В. Садкового, Г. Ситника, О. Труша та ін. Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, існує, на нашу думку, деяка непевність у визначенні основних понять. Так, одні автори використовують поняття «громадянська оборона», інші вважають, що більш доречно використовувати поняття «цивільний захист», водночас існують різні підходи у співвідношенні понять «національна» і «суспільна безпека». Все це вимагає комплексного вивчення даної проблематики.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати основні механізми державного управління цивільним захистом населення в умовах надзвичайного стану, а також показати готовність органів державної влади вчасно реагувати в умовах війни на ті чи інші загрози українському суспільству.

Виклад основного матеріалу. Сутність поняття «цивільна безпека» та його внутрішня структура дозволяють сформулювати уявлення про раціональну структуру системи забезпечення безпеки населення і захисту критично важливих об'єктів при надзвичайних ситуаціях [2; 7]. При цьому необхідно враховувати, що раціональність досягається і за рахунок використання особливостей функціонування її складових частин – ланок державного механізму управління.

Методологічні аспекти функціонування окремих компонентів системи забезпечення цивільної безпеки є найважливішою складовою методології національної безпеки. Аналіз теоретичних і практичних підходів у сфері формування й функціонування системи забезпечення національної безпеки дозволяє дійти висновку, що тут слід використовувати положення і висновки як теорії прийняття управлінських рішень, так і теорії організації державних органів управління.

Теорія прийняття управлінських рішень у сфері політичного управління характеризується наявністю як мінімум шести змінних [8–11]:

- дійові особи державно-управлінського процесу (органи державного управління і громадяни);
- надзвичайні ситуації (звичайні, кризові та їх комбінації);
- організаційна система (фіксований набір функцій і відносин основних інститутів, що беруть участь у прийнятті управлінського рішення);
- процес прийняття управлінського рішення (хронологічний потік подій і дій, що ведуть до прийняття рішення);
- органи публічного управління, які приймають рішення (з вивченням конкретного характеру взаємовідносин осіб, які приймають рішення);
- безпосередньо рішення (вибір одного із декількох варіантів дій).

Політика національної безпеки є результатом ланцюжка дій у рамках організаційної структури, тобто підсумком певного управлінського процесу.

Процес прийняття та реалізації рішень складається з комплексу дій у

межах організаційних структур, які в сукупності формують державно-управлінський дискурс. Основними етапами державно-управлінського процесу можуть бути: ідентифікація проблеми, планування її розв'язання, прийняття рішення, реалізація політики та оцінка результату. Як структуру, так і процес прийняття та реалізації управлінських рішень у сфері забезпечення національної безпеки визначає Конституція України та закони, якими регулюються різні аспекти даної проблеми [6].

Розглянемо структуру державного управління єдиної державної системи цивільного захисту України (основні принципи).

1. Керівництво єдиною державною системою цивільного захисту здійснює Кабінет Міністрів України. Безпосереднє керівництво діяльністю єдиної державної системи цивільного захисту здійснює ДСНС.

2. Єдина державна система цивільного захисту складається з постійно діючих функціональних і територіальних підсистем та їх ланок.

3. Функціональні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту (далі – функціональні підсистеми) створюються у відповідних сферах суспільного життя центральними органами виконавчої влади з метою захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період, забезпечення готовності підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на надзвичайні ситуації [7–8].

Важливими при цьому вважаються такі аспекти:

– як правило, розглядається стратегія, яка, на думку домінуючої в ній групи, зробить організацію найбільш важливою;

– організації прагнуть отримати у своє розпорядження матеріальні та інші засоби, які розглядаються як необхідні для їх існування. Звідси тенденція до отримання максимальної автономії організації;

– організації чинять опір при спробах позбавити їх функцій, які розглядаються як частина їх сутності;

– організація намагається вивести за свої рамки будь-яку нову функцію, оскільки новий персонал з новими знаннями, вміннями та інтересами може спробувати змінити сутність організації.

Таким чином, конфлікти щодо завдань і функцій є постійним явищем на вищому рівні державного управління. Формування системи забезпечення безпеки при надзвичайних ситуаціях, з точки зору як теоретичної, так і практичної, є багатоплановим, великим за обсягом процесом і включає в себе цілий комплекс взаємопов'язаних заходів. При цьому в ньому слід виділити організаційну та функціональні сторони.

Організаційна сторона процесу формування даної системи встановлення і вдосконалення організаційної структури. Це статичний (структурний) «зріз» системи, покликаний надати взаємодії елементів системи стійкість, визначеність і послідовність. При цьому пріоритетним напрямком є визначення системи постійно діючих спеціально уповноважених органів

управління у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій на всіх рівнях організації публічного управління, їх завдань і функцій.

Функціональна сторона процесу формування системи забезпечення безпеки при надзвичайних ситуаціях, або її динамічний (функціональний) «зріз», пов'язана з реальною практичною взаємодією, в результаті якої виникає сукупний результат всієї державно-управлінської діяльності у сфері захисту від надзвичайних ситуацій.

Зазначена сторона формування системи вимагає постійної уваги, коригування, стимулювання і контролю, оскільки у функціонуванні системи немає автоматизму, раз і назавжди заданої визначеності. Це пов'язано насамперед з тим, що об'єкт управління постійно видозмінюється й розвивається. Тому без сильного зовнішнього організуючого впливу система буде постійно дисфункціонувати.

У зв'язку з цим найважливішою складовою методології побудови системи забезпечення безпеки населення і захисту критично важливих об'єктів при надзвичайних ситуаціях є обґрунтування концепції управління цією системою.

Ґрунтуючись на положеннях загальної теорії управління складними системами, управління безпекою при надзвичайних ситуаціях слід розглядати в рамках певної соціально-економічної системи, що об'єднує стійкими внутрішніми зв'язками населення, об'єкти економіки, інфраструктури, території, а також управлінські структури.

На нашу думку, в процесі управління видом безпеки, що розглядається, слід виділяти два рівня, дві ієрархічно пов'язані складові, для кожної з яких характерний певний зміст.

Перший рівень (перша складова управління) включає в себе управлінську діяльність аналітичного, науково-прогностичного та організаційного характеру. Її результатом насамперед є визначення стратегій управління при зовнішніх, наприклад, техногенних впливах, а також організація механізму їх реалізації з урахуванням соціальних, економічних та інших чинників.

Другий рівень процесу управління стосується організаційно-технічних систем. Базовими елементами системи управління на цьому рівні є функціональний контур й інформаційні технології, методи і засоби підготовки та прийняття управлінських рішень, а також методичний апарат аналізу та оцінки ризику з урахуванням соціальних, економічних й інших аспектів.

Фактори формування системи тісно пов'язані з процесом вироблення основних напрямків політики у сфері забезпечення громадської безпеки населення та захисту критично важливих об'єктів і територій при надзвичайних ситуаціях.

На нашу думку, важливим є висновок про те, що чим вище положення

організації в державній ієрархії, тим більший спектр чинників вона повинна враховувати.

На рівні вищого керівництва на основі аналізу загроз життєво важливим інтересам в економічній, соціальній, екологічній та природно-техногенній сферах, оцінки наявних для усунення цих загроз людських, фінансових, інформаційних, сировинних, енергетичних та інших ресурсів виробляються основні напрями забезпечення національної безпеки у зазначеній сфері. Вони закріплюються в державних нормативних документах і служать основою для вироблення основних напрямів регіональної політики у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, цивільної оборони, пожежної безпеки та ін.

Зазначені документи є основоположними, концептуальними й водночас служать вихідними даними для формування механізмів реалізації державної політики в даній сфері.

Вимоги щодо забезпечення безпеки при надзвичайних ситуаціях приводяться у відповідність з реальними можливостями суб'єктів державного управління держави. Після їх виконання визначаються основні напрямки формування системи забезпечення безпеки, які реалізуються в цільових науково-технічних програмах розвитку територіальної підсистеми в умовах надзвичайних ситуацій.

Створення системи забезпечення цивільної безпеки населення і захисту критично важливих об'єктів і територій при надзвичайних ситуаціях підпорядковане впливу великого й тісно пов'язаного між собою кола закономірностей. Їх доцільно об'єднати у дві великі групи, що відображають соціально-економічний та організаційний характер створюваної системи.

Група закономірностей соціально-економічного характеру відображає зв'язок створення системи забезпечення цивільної безпеки населення й захисту критично важливих об'єктів і територій при надзвичайних ситуаціях із зовнішніми і внутрішніми умовами розвитку суспільства та держави. До найважливіших з них, на нашу думку, відносяться:

- відповідність організації системи забезпечення цивільного захисту населення рівню можливостей різних регіонів держави, їх економічному потенціалу;

- відповідність напрямків розбудови системи реальній небезпеці особистості, суспільства і держави в економічній, соціальній, екологічній, природно-техногенній сферах, а також цілям державної політики сталого розвитку;

- єдність інтересів усіх груп населення у сфері захисту від надзвичайних ситуацій.

Інша група закономірностей носить організаційний характер і виражає те, що внутрішньо притаманне тільки даній системі, становить особливості

її побудови у порівнянні з іншими державними системами (наприклад, системою соціального забезпечення, системою охорони здоров'я) та характеризує взаємозв'язок між складовими елементами системи, внутрішню логіку побудови кожного з них. Основними закономірностями побудови системи організаційного характеру, на нашу думку, є:

- безпосередня залежність ефективності функціонування системи від рівня розвитку економічних, правових механізмів діяльності у сфері забезпечення безпеки населення і захисту критично важливих об'єктів і територій при надзвичайних ситуаціях;

- залежність організаційної структури сил системи від завдань, що вирішуються, і рівня їх технічного оснащення;

- залежність ефективності управління заходами з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій від організації системи на всіх рівнях;

- відповідність організації, складу сил і засобів, фінансових і матеріальних ресурсів ступеню небезпеки наслідків аварій, катастроф і стихійних лих, а також терористичних актів.

Закономірності побудови системи реалізуються на практиці через відповідні принципи. У нашому випадку доцільно розглядати суспільно-економічні та організаційні засади. Всі вони знаходяться в діалектичній єдності, доповнюються й уточнюються в міру розвитку державних інститутів, науково-технічного прогресу, змін у характері та ступені загроз безпеці. Творче застосування цих принципів на практиці забезпечується науковим підходом до використання в конкретних умовах закономірностей створення й функціонування системи управління.

Перша група – суспільно-економічні принципи. Ця група враховує реалії, що склалися на поточний момент, такі як модернізація системи державного управління України, хід економічних змін, загальний характер заходів щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Одним із провідних соціально-економічних принципів є єдність заходів у сфері забезпечення безпеки населення і захисту критично важливих об'єктів і територій при надзвичайних ситуаціях та заходів із забезпечення регіональної безпеки. Найбільш значущими принципами є такі: забезпечення єдності державного будівництва та формування системи; загального характеру заходів захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Друга група – організаційні принципи формування системи забезпечення безпеки населення і захисту критично важливих об'єктів при надзвичайних ситуаціях, які відображають закономірність її функціонування і розвитку як особливого виду державної діяльності та вимоги до її організації.

Найважливішими принципами цієї групи є: принципи виправданості практичної діяльності, оптимізації захисту, інтегральної оцінки небезпеки, стійкості екосистем, раціональності (економічної доцільності), правової забезпеченості, поділу відповідальності.

Крім того, система на рівні суб'єктів публічного управління має будуватися за єдиними принципами, відповідно до яких усі суб'єкти державного управління повинні мати рівні повноваження.

Таким чином, сформульовані концептуальні принципи управління в умовах надзвичайних ситуацій дозволяють запропонувати конкретні заходи з метою формування реалістичної й доступної для практичного використання політики у сфері забезпечення цивільної безпеки населення при надзвичайних ситуаціях природного й техногенного характеру.

Забезпечення цивільної безпеки, перш за все безпеки населення, і захист критично важливих об'єктів державного управління – це цілеспрямована діяльність державних і громадських інститутів, а також громадян з виявлення, попередження загроз безпеки і протидії їм як обов'язкової й неодмінної умови захисту інтересів суб'єкта держави.

Основними напрямками забезпечення цивільної безпеки в конкретних сферах життєдіяльності, на нашу думку, є:

– *в економічній сфері*: забезпечення стійкого зростання економічного потенціалу держави та рівня соціального захисту населення; обмеження концентрації виробництва в окремих промислових зонах; переведення трудомістких, енерго- і ресурсоемних виробництв на більш прогресивні та високотехнологічні з урахуванням світового досвіду; організація підтримки товаровиробників; проведення приватизації та акціонування з урахуванням інтересів області та населення; забезпечення конкурентоспроможності підприємств, сприяння процесам їх реформування; сприяння фінансовому забезпеченню програм розвитку промислових підприємств; зміцнення виробничо-економічних зв'язків; подальший розвиток транспортних магістралей;

– *у соціальній сфері*: стабілізація і підвищення рівня життя населення, забезпечення його соціального захисту; охорона здоров'я населення; розвиток системи професійної підготовки та перепідготовки, організація громадських робіт з метою максимальної зайнятості трудових ресурсів; реалізація заходів щодо поліпшення санітарно-епідеміологічної обстановки в області; оптимізація співвідношень державної, муніципальної та приватної власності у створенні поточних запасів й організації торгівлі продуктами харчування та предметами першої необхідності; реалізація комплексної програми заходів соціального захисту жителів області;

– *в екологічній сфері*: вдосконалення адміністративних та економічних методів управління природоохороною діяльністю, природоохоронного законодавства та екологічних стандартів; зниження техногенного впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення; широка участь громадськості у прийнятті та реалізації рішень, що впливають на стан навколишнього середовища; розвиток системи моніторингу за станом навколишнього середовища і контролю за джерелами забруднення; вдосконален-

ня еколого-просвітницької діяльності та системи безперервної екологічної освіти для формування у громадян дбайливого ставлення до природи;

– в оборонній сфері: підтримка цивільної оборони на рівні, що забезпечує ефективний захист населення, матеріальних і культурних цінностей від загроз воєнного характеру; активна реалізація положень і норм Цивільного кодексу України, Закону України «Про національну безпеку» та інших нормативно-правових актів України з питань цивільного захисту.

Спираючись на наведені вище результати дослідження, видається доцільним визначити структуру та основні напрямки діяльності системи забезпечення цивільної безпеки, яку слід розглядати як сукупність структур у сфері публічного управління України та суб'єктів управління, організацій і громадян, а також спеціально створюваних органів управління, сил і засобів, що здійснюють цілеспрямовану діяльність і беруть безпосередню участь у реалізації цілей і завдань забезпечення цивільної безпеки.

На нашу думку, ця система включає:

– вищий рівень управління;
– виконавчі органи державної влади, органи місцевого самоврядування;

– державні органи та організації, які безпосередньо забезпечують громадянську безпеку населення і захист критично важливих об'єктів управління;

– контрольні та наглядові організації;

– організації, що здійснюють моніторинг окремих складових громадянської безпеки;

– громадські організації та об'єднання громадян.

Основа цієї системи складають органи управління та сили територіальної підсистеми на регіональному рівні.

Висновки. Основними напрямками функціонування територіальної підсистеми державної системи запобігання надзвичайним ситуаціям, на наш погляд, є:

– захист населення і територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру;

– проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт з виявлення закономірностей виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, залежності рівнів ризиків і зниження обсягів збитку від дій органів виконавчої влади, керівників підприємств і організацій усіх форм власності;

– створення системи виявлення, оцінки, прогнозування та спостереження (моніторингу) надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру;

– підвищення ефективності заходів з ліквідації надзвичайних ситуацій

природного та техногенного характеру, терористичних актів;

– підвищення рівня підготовки населення і фахівців територіальної підсистеми державної системи щодо запобігання надзвичайним ситуаціям;

– розробка та застосування економічних і державно-управлінських механізмів управління безпекою (ліцензування, декларування, страхування, визначення пільг і диференційованих ставок платежів та ін.) на потенційно небезпечних об'єктах і регулювання їх діяльності з вирішення проблем безпеки;

– здійснення компенсаційних заходів (відшкодування збитків за рахунок виплат за страховими полісами з благодійних, стабілізаційних та інших спеціальних фондів, державна допомога) при виникненні надзвичайних ситуацій;

– прийняття і реалізація обласних цільових програм у сфері забезпечення безпеки, попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій;

– управління безпекою на основі узгодженої діяльності органів державної влади на центральному, регіональному та виробничому рівнях.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу обґрунтовано положення про те, що сутність державного управління забезпеченням безпеки населення та захистом критично важливих об'єктів полягає у специфічному спрямовуючому, організуючому й регулюючому впливі на суспільні процеси. При цьому управляючий вплив реалізується за допомогою організації відповідних управлінських структур і певного процесу прийняття й виконання рішень, а також чіткої державної регламентації та розподілу функцій і відповідальності між органами державної влади та управління за проведення заходів з попередження і ліквідації всіх видів надзвичайних ситуацій, у тому числі терористичних актів.

Список використаних джерел:

1. Бережной О. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 9. С. 26–29.

2. Дерлоу Дес. Ключові управлінські рішення: технологія прийняття рішень / пер. з англ. Р. А. Семків, Р. Л. Ткачук. Київ : Всеуито ; Наук. думка, 2001. 242 с.

3. Малиновський В. Функція прийняття управлінських рішень. *Вісник Української Академії державного управління при Президентові України*. 1999. № 3. С. 42–45.

4. Никифорчук Б. В. Системний підхід до прийняття управлінських рішень. Львів : Українська академія друкарства, 2007. 229 с.

5. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

7. Кодекс цивільного захисту України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34-35.

8. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 23. Ст. 176.

9. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>.

10. Законодавство України. *Портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.

11. Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та НС : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2015 р. № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/18-2015-%D0%BF>.

12. Клименко Н. Г. Державне управління в умовах надзвичайних ситуацій в Україні: від цивільної оборони до цивільного захисту (1991 – 2012 роки). *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=687>.

13. Крюков О.І., Помаза-Пономаренко А.Л., Лопатченко І.М. Публічне управління у сфері цивільної безпеки : Харків : НУЦЗУ, 2024. – 172 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/19932>.

14. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Механізми забезпечення цивільної безпеки України: аспекти попередження НС на об'єктах військово-промислового комплексу // Публічне адміністрування та національна безпека. 2024. № 3 (44). URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2024/3/9732>.

15. Pomaza-Ponomarenko A., Taraduda D., Leonenko N., Poroka S., Sukhachov M. Ensuring the safety of citizens in times of war: aspects of the organization of civil defense // *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14. Issue 1. Pp. 216–220.

Reference:

1. Berezhnoi, O.A. Information and analytical support for effective management decisions [Informatsiino-analitychne zabezpechennia pryiniattia efektyvnykh upravlinskykh rishen]. *Actual problems of the economy – Aktualni problemy ekonomiky*. 2004. No. 9. Pp. 26-29.

2. Derlow, Des. Key management decisions: decision-making technology [Kliuchovi upravlinski rishennia: tekhnolohiia pryiniattia rishen]. Trans. from English R.A. Semkiv, R.L. Tkachuk. Kyiv: Vseuvyto; Science dumka, 2001. 242 p.

3. Malinovskiy, V. The function of managerial decision-making [Funktsiia pryiniattia upravlinskykh rishen]. *Bulletin of the Ukrainian Academy of Public Administration under the President of Ukraine – Visnyk Ukrainskoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*. 1999. No. 3. Pp. 42-45.

4. Nikyforchuk, B.V. Systematic approach to managerial decision-making [Systemnyi pidkhid do pryiniattia upravlinskykh rishen]. Lviv: Ukrainian Academy

of Printing, 2007. 229 p.

5. On the national security of Ukraine [Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy]: Law of Ukraine dated June 21, 2018 No. 2469-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

6. Constitution of Ukraine [Konstytutsiia Ukrainy]: Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254k/96-VR. *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1996. No. 30.

7. Civil Protection Code of Ukraine [Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy]. *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2013. No. 34-35.

8. On the legal regime of the state of emergency [Pro pravovyi rezhym nadzvychainoho stanu]: Law of Ukraine dated March 16, 2000 No. 1550-III. *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2000. No. 23. Art. 176.

9. On the approval of the Regulation on the unified state system of civil protection [Pro zatverdzhennia Polozhennia pro yedynu derzhavnu systemu tsyvilnoho zakhystu]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 9, 2014 No. 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>.

10. Legislation of Ukraine [Zakonodavstvo Ukrainy]. *Portal of the Verkhovna Rada of Ukraine – Portal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.

11. About the State Commission on Technogenic and Environmental Safety and Emergency [Pro Derzhavnu komisiuu z pytan tekhnohenno-ekolohichnoi bezpeky ta NS]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 26, 2015 No. 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/18-2015-%D0%BF>.

12. Klymenko, N.G. State management in emergency situations in Ukraine: from civil defense to civil protection (1991-2012) [Derzhavne upravlinnia v umovakh nadzvychainykh sytuatsii v Ukraini: vid tsyvilnoi oborony do tsyvilnoho zakhystu (1991-2012 roky)]. *Public administration: improvement and development – Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. 2014. No. 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=687>.

13. Kryukov O.I., Pomaza-Ponomarenko A.L., Lopatchenko I.M. Public administration in the sphere of civil security: Kharkiv: NUCTSU, 2024. – 172 p. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/19932>.

14. Pomaza-Ponomarenko, A.L. and Taraduda, D.V. (2024), “Mechanisms for ensuring civil security of Ukraine: aspects of emergency prevention at the facilities of the military-industrial complex”, *Publichne administruvannya ta natsional'na bezpeka*, vol. 3 (44). available at: <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2024/3/9732> (Accessed 27 Oct 2024).

15. Pomaza-Ponomarenko A., Taraduda D., Leonenko N., Poroka S., Sukhachov M. Ensuring the safety of citizens in times of war: aspects of the organization of civil defense // AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. 2024. Vol. 14. Issue 1. Pp. 216–220.